

Høring på Christiansborg om dannelse i Læreruddannelsen, 1. feb. '22

v. Johannes Adamsen, lektor, ph.d., Læreruddannelsen i Aarhus

(Festina lente!)

Det følgende indlæg vil begynde med tre små nedslag eller tableauer, herefter vil jeg sige noget mere om 1. dannelse og 2. KLM i læreruddannelsen; til sidst vil jeg samle op i forhold til modernidannelsens vilkår i forhold til det vi normalt kalder modernitet, det vil sige perioden siden oplysningen gjorde forholdet mellem tradition og nyt til et grundspørgsmål.

Første nedslag: En danskfængselsbetjent har besøg af kolleger fra et andet land, som vi normalt ikke sammenligner os med. På et tidspunkt siger han fortroligt, Du, vis mig lige torturkammeret. Den danske betjent svarer forskrækket at sådan et har man virkelig ikke. Hvorpå kollegaen siger, Det ved jeg godt. Vis mig det nu alligevel! Følgende udledes: Et godt land er et land hvor de studerende morer sig lidt ved fortællingen, for de ved at også politi og myndigheder er underlagt loven.

Andet nedslag: En ganske kendt religionsforsker skulle have erklæret Anders And's Andeby for sit yndlingssted, for der er ingen religion. Sandt nok, men heller ingen død og ingen sex! Så står man med et samfund, hvor kun penge tæller – og tælles. Følgende udledes: *Andeby-idealet* er et ideal om et sted, hvor alle konflikter, fx om religion og livets basale spørgsmål, 'løses' ved at de fjernes.

Tredje nedslag: Den tyske teolog og filosof, Schleiermacher (1768-1834), skriver i et åbent brev i 1826 om *historiens knude*. Skal da, spørger han, kristendommen gå med barbariet og videnskaben med vantroen? Schleiermacher kunne ikke, som vi, forestille sig at også videnskaben gik med barbariet, men han kunne se dannelsen som alternativ til barbariet. Følgende udledes: Dannelse/kultivering er barbariets modsætning.

Dannelse generelt: Dannelse er så overbelyst at den nærmest fortøner sig. Måske jeg kan erindre om at dannelse som moderne begreb opstod i oplysningstiden. Det skulle svare på spørgsmålet om menneskets frihed og bestemmelse, når man ikke længere kunne henvise til for alle overbevisende svar, fx fra kristendommen. I den aktuelle debat inden for uddannelse, kan jeg overordnet se fire forskellige definitioner: 1. Variationer over myndighedsbegrebet (i forlængelse af den tyske filosof Immanuel Kant 1724-1804); 2. dannelse som levende

vekselvirkning (i tilknytning til Wilhelm v. Humboldt (1767-1835), det moderne universitets grundlægger); 3. ikke-affirmativ dannelse (den tyske pædagog Dietrich Benner, f. 1941); og 4. dannelse til humanitet (udbredt i oplysningen og den tyske idealisme). Jeg kan ikke kommentere alt dette, bare tage udgangspunkt i og udfolde det sidste, *dannelse er humanitet, at være dannet er at være human!* (NB! Humanitet må ikke forveksles med humanisme, som kan være alt, endda også ideologi og et politisk parti.) Humanitet indebærer viljen til dialog, respekt for sandhed, nuanceret sprogbrug, moderation og kritik forståelse for normer – væsentlige markører er for øvrigt generøsitet og humor. Derfor er dannelse almen og *alles* opgave og *bestemmelse*. Men heraf følger også mit oplægs første tese: Vi skal ikke 'danne' vores studerende (lige så lidt som jeg i etikundervisningen skal 'gøre' dem etiske), vi skal *bidrage til deres forståelse af dannelse*. De studerende er voksne mennesker, som jeg forudsætter er både etiske og humane. Vi skal bidrage til at de kan artikulere og forsvare deres humanitet i en større kulturel sammenhæng såvel som lokal pædagogisk. I den forstand er dannelse ikke genstand eller mål, men i forhold til uddannelse og pædagogik, afgørende formål, dvs. noget der – forhåbentlig – sker medens man lærer noget andet, dannelse er en sideeffekt af undervisning. I et humant samfund.

KLM i Læreruddannelsen: Men hvorfor så KLM som såkaldt 'dannelsesfag'. Også eller netop fordi vi ikke 'danner', men bidrager til dens forståelse. KLM handler om at forstå religion, etik, demokrati og humanitet (både i forhold til dannelse og til menneskerettigheder) – men alt sammen i relation til skolen og især til læreren som samfundets repræsentant. KLM ses af en del mennesker som et traditionsfag – måske ligefrem reaktionært eller anakronistisk. Mere frugtbart kan man sige at faget handler om lærerens identitet i forhold de afgørende spørgsmål om religion, etik og demokrati, og med identitet mener jeg – og det er oplæggets anden tese – *at vide hvem man er, er at vide hvad der er vigtigt*. Bag dagligdagens mange spørgsmål og afgørelser, vil der for de fleste eller alle kunne dukke dét afgørende spørgsmål op, ofte kaldt eksistentielt eller livets mening. De afgørende spørgsmål om liv og verden (religion/livsanskuelse), medmennesket (etik), love og regler (demokrati) samt generelt menneskesyn (humanitet, opdragelse, rettigheder) – er alle sammen orienteringsmuligheder. Den som ikke ved hvad der er vigtigt, har tabt orienteringen, er rådvild. KLM's særlige berettigelse beror på at åbne kulturen som reservoir, som summen af potentielt gyldige svar, men vel at mærke på modernitetens vilkår, det vil sige at åbne disse spørgsmål og svar i

bevidsthed om at de er omstridte. *Dannelse indebærer at kunne orientere sig i afgørende spørgsmål vel vidende at de afgørende svar er omstridte.* Det betyder at det som er vigtigt, må man selv stå inde for, religion (eller ej), etik og demokrati (eller ej) – humanitet eller ej.

Når det er vigtigt på læreruddannelsen – disse spørgsmål berøres i mange fag, men KLM er forpligtet – skyldes det, og det er oplæggets trejde tese (inspireret af den svejtsiske pædagog Roland Reichenbach, f. 1962): *Den som ikke er orienteret i kulturens vigtigste diskussioner, og som derfor ikke kender og kan begrunde sit (moralske) standpunkt, kender heller ikke sit pædagogiske standpunkt!*

KLM er grundlæggende et kulturfag – burde måske mere bevidst være et kulturfilosofisk fag – og som kulturfag med fokus på religion, etik, demokrati og humanitet hjælper faget de studerende til at informere og orientere sig præcisere ang. de vigtigste diskussioner i offentligheden: Og det med henblik på skolen som institution, sig selv som lærer og forholdet til pædagogik. Lige som vi ikke skal 'danne' vores studerende, skal læreren heller ikke 'danne' sine elever, han eller hun skal bidrage til humanitet, dialog, forståelse og respekt for viden og sandhed – alt sammen netop muliggjort af den åbne tilgang til det uafgjorte vedr. centrale spørgsmål.

Jeg vil afslutte med følgende nedslag og nogle overvejelser: Den engelske forfatter Julian Barnes skriver om den russiske komponist Dmitri Sjostakovitj: Han sidder på trappen ved lejligheden han bor i, med de nødvendige ting i sin lille taske, han sidder der nat efter nat. Han venter på at Stalins hemmelige politi vil hente ham, han sidder på trappen for at børnene ikke skal vækkes. Romanen hedder *Tidens støj* (taget fra Osip Mandelstam) og en afgørende sætning lyder: *Historiens hvisken skal vinde over tidens støj.* Tidens støj er her Stalins diktatur, heldigvis fortid. Det kunne i dag være reklamens skrigeri, mediernes konstante buldren med livsvigtige nyheder, glemte i morgen, de sociale mediers hysteri, fremskridtsoptimisme, politiske slogans, teknologiske fix etc. Men tidens støj kan måske også være de lette løsninger, éntydheden, forsimplingen, drømmen om det konfliktfrie, Andeby-idealet!

Hvad er da historiens hvisken? Det kunne være kunsten selvfølgelig – tænk at musik kan være livsfarligt! – traditionen, bevidstheden om at der er større, bedre, vigtigere, mere holdbare bud på det som er vigtigt. Vi ved godt, når vi søger til det holdbare i det vigtige, at vi sjældent opfinder noget nyt. At det kommer til os, allerede foreligger. KLM er i en vis

forstand nemt at forsvare: Bare hævde at uden er man udannet! Men dét er humbug, dét hører til tidens støj. KLM er i anden forstand svært at forsvare, for hvordan forsvare netop det som ikke giver et svar? KLM – og dannelsen, humaniteten – lever af at vi kan lytte til historiens hvisken, og dermed hjælpe til at orientere en forståelse af humanitet, dannelse, i tidens støj.

Mange dygtige kolleger i mange fag, ikke mindst de pædagogiske, arbejder med dannelse, humanitet. KLM er eksplicit forpligtet på at holde kulturens afgørende spørgsmål og svar, orienteringsbuddene, åbne. Ikke fordi man har løsningen, men fordi de mange svar er et reservoir for en stillingtagen, som hverken er naiv, uarticuleret eller bare ukritisk overtaget. En oplysende tilgang til dannelse, der ikke er informeret af kulturens reservoir – vil sandsynligvis være tom.

Noter – mhp. diskussion

- Behold KLM i sin væsentligste udgave
- Tilføj bæredygtighed og evt. interkulturel forståelse.
- Min 15 ects.
-
- Læreruddannelsen generelt:
 - o *Fjern for alt i verden moduleringen!*
 - o Det ser fint ud med progression – i hvert fald på papiret.
 - o Pas på at fagene ikke tømmes, det er altafgørende at få censorformændene ind i arbejdsgrupper.
 - o Drop den uheldige betegnelse med Lærernes Grundfaglighed, der er fællesfag og linjefag/undervisningsfag.
 - o Den måde praktik nu er tænkt i Udspillet er meget idealistisk, og jeg frygter det er en ønskeliste – det truer i hvert fald med at splitte undervisningen og som med moduleringen lave endnu et bureaukratisk monster.
 - o Personligt synes jeg praktik kommer til at fylde for meget, hvorfor ikke 4 x 8 ects?
- NB! Lær af 2012-uddannelsens største fejl: Der designede man en fremragende uddannelse, hvor alt gik op i en højere enhed. Desværre *fejlkonstrueret* fra begyndelsen! Jeg tror ikke selv på alle de fine intentioner, udspillet er for mig at se et ideologisk projekt. Desværre!

